

KLIC TRIGLAVA

IZ VSEBINE:

- SVOBODO NARODU!
- PROTEST OB LIKVIDIRANJU 'PERSPEKTIV'
- PREMOGA NIMAJO
- BATA JE PADLA!
- PORTRET ENE GENERACIJE

301

JUNIJ 1964

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel.: ENField 5097

Uprava: BM / TRIGLAV LONDON W.C.1.

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga *SLOVENSKA PRAVDA*, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urednik: Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Anglija:	1.4.0	Francija:	12.-
Argentina:	300.- (700.-)	Italija:	2000.-
Avstralija:	1.10.0 (£A 3)	Kanada:	3.50 (\$ 7.00)
Avstrija:	40.-	Nemčija:	13.-
Finska:	10.-	Švedska:	15.-
		U.S.A.:	3.50 (\$ 7.00)

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Poverjeniki:

Avstralija: Pavla Miladinović, 12 Oxford Road, Ingleburn, N.S.W.

Južna Amerika: Boris Kresnik, 1346 Calle Mariano Acosta, Buenos Aires

Sev. Amerika: Tine Kremžar, 11047 - 110 St., Edmonton, Alta., Kanada

Skandinavija: Jože Rozman, Hämeentie 156 a 5, Helsinki, Finska

Svobodo narodu!

"Po naključju ali po načrtu", začena svoje poročilo ljubljanski dopisnik beograjskega Radia, "sta se pripetila v Ljubljani dva dogodka, da so istočasno bile ukinjene PERSPEKTIVE in odpovedana igra 'Tople grede'", o čemer tudi mi poročamo več na naslednjih straneh. Prednje poročilo pa bi se pravilneje glasilo takole: "Po načrtu ali po naključju so v Sloveniji proslavljali dvajsetletnico OZNE in dvajsetletnico slovenskega partizanskega časnikarstva ter hkrati zadušili 'Perspektive' in prekinili igro 'Vroče grede'."

Toda to pot se ne mislimo spuščati v podrobnosti. Le znova in znova ugotavljamo, da tudi poslednji dogodki v slovenski prestolici zadevajo ob osnovni problem človeškega sožitja, ki nista niti komunizem niti socializem, ampak je to problem SVOBODE. Kajti človeška družba je v vsem svojem obstoju tekom tisočletij pokazala in znova dokazuje, da more cveteti in roditi le, če je svobodna. Ker pa totalitarci vseh barv, vrst in izpovedi z nasiljem, prebrisanimi zaščitnimi merami ali pa le z besedami zanikujejo ta osnovni človeški problem, ga niso nikoli mogli in ga nikdar ne bodo mogli rešiti. Pred tem problemom svobode, ki so si jo sicer zapisali na svoje prapore, bodo vedno stali in ta problem jih bo slednjič odnesel ali pokopal. To je tako gotovo, ko sta ena in ena dve, kajti vsa človeška zgodovina in človeška narava to dokazujeta in znova potrjujeta. Še večjega pomena pa je to, da pišejo nosilec Nasilja njihov 'Mane Tekel Fares' njihovi lastni otroci, ker so pač sami na zgledu lastnih očetov spoznali, da ne more biti zdravja in napredka v družbi, če ta ne uživa svobode; spoznali, da zavisni resničnost svobodnega življenja v našem in vsakem narodu samo od poštenja in kakovosti političnega sloja, ki ta narod vodi, kar pomeni: le od pritiska, ki ga izvaja javno mnenje na ta sloj. Ti sinovi so spoznali, da mora v vsaki družbi obstojati neko ravnotežje, ki pa ga je mogoče vzpostaviti in tako odgovorno vladati samo s silami opozicije. Kjer te ni, ni svobodne besede in tam vladajo NESPOSOBNOST, KORUPCIJA in NASILJE.

Čim bolj boste idejo svobode odbijali in tlačili, tem silnejše in uporabnejše bodo postajale zahteve po svobodi narodu. Zdaj nimate več opravka z 'Reakcijo', gardami ali celo emigracijo ampak z lastnimi sinovi, ki vas kličejo na odgovor, z lastnimi otroki, ki vam pišejo sodbo.

"Perspektive" na cesti

Ker je ljubljanske PERSPEKTIVE, o katerih smo več pisali v KT 299., izdajala Državna založba Slovenije ter jih poleg Sklada za založništvo tudi sama subvencionirala, so bile PERSPEKTIVE dejansko od nje odvisne. To se je pokazalo že letos aprila, ko je delavski svet te založbe vsled "družbeno politične neodgovornosti urednikov" izsilil spremembo v uredništvu. Ker pa se novi uredniški odbor "ni distanciral od negativnih teženj, ki so pripeljale revijo v sedanjo situacijo" in so bili za majsko številko v tiskarni pripravljeni prispevki, "ki postavljajo pod vprašaj osnove družbenega političnega sistema SFRJ", sta založniški in delavski svet Državne založbe Slovenije sredi maja izjavila, da založba "ne more niti noče prevzeti odgovornosti za nadaljnje izdajanje PERSPEKTIV". Te niso mogle dobiti novega založnika, - vsaka številka je bila pasivna, saj je po podatkih Založbe stal izvod 880 din, prodajali so ga pa po 180 din, - in so tako prenehale izhajati. Ta dogodek je močno razgibal slovenske kulturne delavce in tudi občinstvo, a Fakultetni odbor Zveze študentov na ekonomski fakulteti je izglasoval resolucijo, ki je obsojala nedemokratičen in nesocialistični postopek ob tej ukinitvi. Z Dunaja je g. Lev Detela poslal v Ljubljano spodnje protestno pismo, ki ga pa tam seveda niso objavili.

Uredniškemu odboru NAŠIH RAZGLEDOV

"Že nekaj časa večina slovenske zamejske javnosti z odporom zasleduje tragične dogodke, ki spremljajo ukinitve revije PERSPEKTIVE. Pravim 'tragične dogodke', ker se v polni meri zavedam prehodne tragičnosti, ki jo trenutni nedemokratični dogodki povzročajo ne samo urednikom in sodelavcem revije 'Perspektive', temveč celotni sodobni slovenski kulturi, v osrednji Sloveniji in za mejo.

Ne glede na to, da je marsikatera perspektiva 'Perspektiv' zašla v slepo ulico nihilizma, izmaličenosti in pretiranega subjektivizma, moramo v osnovi pozdraviti prispevek 'Perspektiv' k slovenski kulturi kot razveseljivo novost, kot dejstvo, s katerim smo Slovenci morda prvič v zgodovini prišli na konico svetovnega razvoja, kot dejanje, ki je začelo slovenskemu narodnemu geniju dolivati nove perspektive, ga voditi v novo funkcionalnost. S 'Perspektivami' je v slovensko kulturo začela vedno bolj posegati vrsta mladih nekonformističnih kritičnih angažiranih ustvarjalnih duhov, ki so slovensko kulturo zlasti na področju esejistike bistveno poglobili. 'Perspektive' so bile očitno kašipot v ši-roko demokratizacijo z administrativno dogmatičnimi metodami že preveč nasičene, v socializmu usmerjene slovenske družbe.

'Perspektive' so ustvarjale - ne glede na to, da so njih delo na vseh straneh enostransko tolmačili - nove dimenzije razvoja v socialističnih deželah (sedaj še žal socialističnih na papirju), ki mora edino in izključno voditi le v smer demokratične diskusije med ideološko različno stoječimi socialističnimi skupinami.

Vsekakor je že danes očitno, da bo ukinitve 'Perspektiv' prizadejala tudi sodobni jugoslovanski politiki izrazito avtoklofuto. S temi zadevami je kot z bumerangom, ob primernem trenutku korajžno udariš, potem pa niti ne veš, zakaj te je lastni udarec udaril. Čisto jasno je, da so bile 'Perspektive' prav tako kot BESEDA in REVIJA 57 otrok razvoja, ki ga ni mogoče ukiniti. Kolikor bolj

prusko bo birokratizem korakal proti osveščevalnim pojavom v slovenski družbi, kolikor bolj jih bo skušal ukinjati in uničevati, toliko bolj se bo težišče slovenskega osveščevalnega in protiodtujitvenega boja pomikalo v druge plasti duhovnega življenja, v notranjo emigracijo in notranjo revolto pa v zunanjo emigracijo, ki ob dogodkih, ki smo jim te dni priča, postaja zlasti v svojem progresivnem nekonservativnem delu močan faktor soodločanja o bodočem slovenskem kulturnopolitičnem razvoju.

Svoje dni se je vrnil v domovino iz angleške emigracije srbski pisatelj Miloš Crnjanski. Prav verjetno je, da bi se ob pozitivnem razvoju, ki se je v nejasnih obrisih že začel kazati, vrnil v domovino tudi kdo izmed mnogoštevilnih zdomskih Slovencev - in posebno na tisoče mladih slovenskih ljudi po svetu ne bi smeli pozabiti! Nam boste vendar enkrat dovolili, da se vrnemo v domovino kot enakopravni državljani, ki pozdravljamo socialistične pridobitve, a zahtevamo brezpogojno demokracijo na osnovi teh pridobitev. Kdaj bo prišlo do neoviranega dela take socialistične skupine, kot so jo tvorile in jo tvorijo 'Perspektive'? Kdaj bomo smeli s svojo lastno revijo spregovoriti v Sloveniji tudi krščanski socialisti?! Bistvena napaka določenega dela jugoslovanskih in drugih komunistov tiči tudi v prepričanju, da je koncem koncev potrebno eliminirati krščanstvo, ki je bojda nosilec vsega najbolj nazadnjaškega in ultrareakcionarnega. Sedaj pa smo priče pojavov, v katerih vstaja tudi pri Slovencih prenovljeno, socialno, moderno krščanstvo, kateremu pa na vseh koncih in krajih preperečujete, da bi zaživel. A zaživel bo, četudi začetka vzunaj domovine, v kateri edino ena ozka grupa ljudi meni, da je edinozveličavna in da ji je vse dovoljeno, celo ubijanje slovenske socialistične nekonformistične kulture.

Pred nami je samo poglobitni družbeni cilj: neomajen boj za novo podobo človeka. Naša poglobitna deviza je človek, a to poduhovljen, celovit, neodtujen človek. Čudno je, a resnično: kako neskončno ste se že odtujili od nekoč svetle, socialne, humane ideje Marxa in Engelsa! Kako okostenela, dogmatična, mrtvaška, inkvizitorska je postala ta vaša nekdanja humanistična ideja, s katero ste nekoč stopili v množice! Danes pa vas nihče več ne posluša! Prenevarno vam postaja, zato razbijate tako dragoceno socialistično ogledalo kot so bile 'Perspektive', da ne bi videli svojega v pošast spačenega obraza! Perspektive sodobnih ubijalcev slovenske kulture so bržkone brez krčmarja: ena sama skupina ljudi socializma ne bo zgradila, bodočnost sveta, socialistična bodočnost sveta je mogoča samo v svobodni diskusiji mnogih različno čutečih socialnih skupin, med njimi tudi krščanske. Motijo pa se tudi tisti ideologi med vami, ki mislijo, da je v socializmu mogoče rasti brez dialoga z nemarksisti in nesocialisti, ki so bogato dopolnili sodobne stvarnosti. Tudi ta dialog je za normalen, nedogmatičen razvoj sveta nujno potreben. Vse drugo vodi v apokalipso, če ne bodo skupine, ki jih trenutno preganjate, stopile v odločno akcijo.

Metode, ki se jih na Slovenskem poslužujete ob ubijanju najzlahtnejšega dela sodobne literature in publicistike, so primer najsurovejše nekulture, ki jo sicer očitata "perspektivam", ki pa pri tem - ne da bi vi to razumeli - stojena principu sodobne poetike, ki želi šokirati, da bi izzvala katarze.

Seveda more kljub vsemu temu ta ali oni pasus v 'Perspektivah' vzbujati ugovore. Tudi nam se je vse prepogosti cinizem, brezizhodnost in nihilizem 'Perspektiv' zdel velikokrat več kot problematičen. Žal nam je bilo za te talentirane ljudi, da so se pogosto podajali na s stališča človečnosti tako dvom-

ljiva področja. Upoštevali pa smo njihov izredno težak izoliran položaj, ki ustvari posebna pravila igre in posebno vrsto človeka. Pogosti srednjeveški lovi na čarovnice, ki so jih oblastniki uprizarjali in jih uprizarjajo na te izolirane, izobčene ljudi, te gladiatorske igre, ki jih spremlja nazadnjaško reakcionarno trobentanje proti 'Perspektivam' v različnih listih, med njimi tudi v vašem, to pranje vaše slabe vesti, ki je pred slovensko zgodovino in pred slovenskim narodom ne boste mogli oprati, to ustvarja posebno vrsto preganjanega človeka in posebne načine obrambe in protiofenzive. Tudi mi smo obsojali določene cinizme 'Perspektiv' in njihov premajhni čut za narodnost, ki mora sicer biti vedno bolj usmerjena v mednarodnost, a mora vendar težiti v poglobljanje narodnega bistva; žal nam je bilo, da tudi za 'Perspektive' Slovenci nehajo pri Frnetičih in Jesenicah. Kljub temu pa smo spoštovali bistveno pozitivno novost, ki so jo 'Perspektive' s svojim konceptom vnašale v slovensko kulturno življenje. Zaradi določenih pomanjkljivosti, ki so jih očitno kazale in ki so po našem mnenju izvirale predvsem iz specifičnega neugodnega položaja 'Perspektiv' v slovenski družbi, pa nam ni niti na misel hodilo, da so nepotrebne in da bi jih bilo potrebno ukiniti. Vidimo pa, da je 'Perspektive' ukini tisti sloj slovenskega naroda, o katerem menimo, da je najreakcionarnejši, kulturno najmanj razgledan, izobražen samo na pol, ves uresničuje se v skrajnem provincializmu in skrajnem primitivizmu, dogmatičen in nadut brez primere. Morda ta del slovenskega naroda niti ne ve, kakšno kulturno sramoto si je zaradi ukinitve 'Perspektiv' nataknil na svoje prsi, morda še niti ne sluti, kako ga bo zaradi tega dejanja še bolela glava. Kajti 'Perspektive' niso bile več 'Beseda' ali 'Revija 57', pri 'Perspektivah' se je vedno bolj zbirala smetana mladih revolucionarnih ljudi - in ukini ste jih v času, ko v večini vzhodnih dežel tečejo sproščevalni liberalni procesi in ko izven meja Slovenije začenja rasti slovenska kultura proti novim dimenzijam.

Izgleda, da je eliminiranje nekomunističnih socialističnih skupin in vseh nesocialistov, ki jih prav tako imenujete v vsakodnevni praksi reakcionarje in fašiste, *conditio sine qua non* oblastnikov vašega kova. Toda tu napačno računate, ravno ob tem stojite že na stranskem tiru zgodovine - oddelek starina. Vedno latentne dinamične nekonformistične sile, ki jih sicer potiskate na dno življenjskega prostora in ki še morda molče ali odhajajo v tujino in se uresničujejo v širokem svetu, pa v resnici že preraščajo omejeni primitivizem vašega koncepta razvoja in vedno odločilneje ustvarjajo humanistično bodočnost sveta, v kateri ne bo prostora za kulturne zločine, s katerimi hočete preprečiti ta razvoj.

Podoba je tudi, da pri vas ne ve desnica, kaj dela levica. Na eni strani namreč g. Kavčič, kot vidimo v zadnjih 'Perspektivah', medtem ko bere urednikom levite, vendarle obljublja, da do ukinitve revije ne bo prišlo. Po drugi strani pa skoraj istočasno ukinjate revijo, kar daje vašim obljubam pečat iz razite dvoreznosti, ja, kar ničnosti. V taki situaciji zato najodločneje zahtevamo, da popravite krivico, ki ste jo storili sodelavcem 'Perspektiv' in celotnemu slovenskemu narodu, ki ste revijo ukini. Upamo, da se boste vendarle zavedeli silovite škode, ki ste jo ob gnusnem podjetju prizadejali predvsem sami sebi. V nasprotnem primeru bodo slovenske tvorne sile izven Slovenije primorane, da poskrbe v tujem tisku za primerne komentarje nezaslišane kulturne sramote in da izvedejo tudi druge primerne ukrepe."

Dunaj, 26. maja 1964. LEV DETELA

ČRNO ZLATO

Lansko leto so jugoslovanski premogovniki nakopali 27.13 milijona ton premoga. Od tega je bilo 15.93 milijona ton lignita, 9.91 milijon ton rjavega in 1.28 milijon ton črnega premoga. To je predstavljalo okroglo pet odstotkov več kot je predvideval plan. V januarju letos so nakopali 2.41 milijon ton, februarja pa 2.5 milijon ton - v obeh primerih več kot v istem obdobju lani. Kljub temu ne znašajo zaloge pri železarnah, termoelektrarnah, železnici in drugih potrošnikih več kot eno tretjino predpisanih količin. Zaloge pri železniških podjetjih bi morale zadostovati recimo vsaj za 45 dni, a znašajo le nekaj dni, tako da so morali v Sloveniji vsaj ukiniti nekaj vlakov, za ostale pa zažeti prevažati premog iz kurilnice v kurilnico. Najbolj nerodno je seveda to, da je za parne lokomotive potrebna posebna mešanica, sestavljena iz 70% rjavega in 30% črnega premoga in lignita. Rjavi premog prihaja za slovenske železnice predvsem iz zasavskega bazena - Hrastnika, Trbovelj in Zagorja, črni premog predvsem iz hrvaškega rudnika Raše, a lignit iz Velenja. Ker najbolj primanjkuje rjavega premoga, železnica povečuje v mešanici odstotek črnega premoga in to celo do 28%, čeprav je dovoljeno samo 16%. To ima dvojno posledico: raškega premoga je čedalje manj na zalogi, a odstotek žvepla v črnem premogu močno škoduje ustroju lokomotiv, tako da bo prišlo do resnih okvar, ako bodo s sedanjo prakso nadaljevali. Alternativa temu je ukinitiv novih vlakov.

Največja neumnost pri vsej zadevi je ta, da so cene premoga, ki jih smejo slovenski rudniki zaračunati železnici, nižje od cen, ki jih smejo računati drugim potrošnikom, pa raje prodajajo premog v Zagreb ali celo v Beograd kot pa takoimenovani Skupnosti železniških podjetij Ljubljane. Tako je železni a kljub pogodbam dobila lani od naših rudnikov samo 300.000 ton namesto 350.000 ton, a primanjkljaj je pokrila z uvozom 50.000 ton iz Bosne - po višjih cenah. Letos je bila S. Ž. P. Ljubljane prisiljena "zaradi splošnega pomanjkanja premoga" - skleniti z našimi rudniki pogodbe za dobave, ki znašajo že 132.000 ton manj od dejanskih potreb, a rudnikov se zgleda ne upa nihče več siliti v nerentabilne odnose, ki bi razpihnili žerjavico nezadovoljstva v večji požar. Trbovlje in Velenje sta sicer izrazila pripravljenost, da prodata železnici celotno nedeljsko proizvodnjo, ako železnica plača večje stroške te proizvodnje; toda do sporazuma ni prišlo, ker železnica meni, da bi potem tudi ona lahko zaračunala nedeljske prevozne stroške. Pri tem pa stalno raste tovorni promet. Lani se je povečal za 10% v primeri z 1962, a letos predvidevajo novih 10%. To bo zahtevalo nove količine premoga in v kolikor ga ne bodo nakopali v Sloveniji, ga bo treba uvoziti in to morda niti ne iz Bosne ampak iz tujine. Vsekakor bo to res za termoelektrarne, katerih proizvodnja se je povečala za 50% zaradi manjše proizvodnje v vodnih elektrarnah, a jim manjka premoga, predvsem drobnega lignita.

Zaradi nizke zaloge premoga je prišlo do kritičnega zastoja tudi v proizvodnji železarne Ravne, kjer dobe dnevno eno četrtno premoga manj kot bi ga potrebovali. Valjarna dela le s polovično zmogljivostjo, a blago se kopiči, ker ga ne morejo žariti, odkar so ustavili devet peči. S 1. aprilom je sicer železar na začela spet dobivati po 10.150 ton na mesec, a njen letošnji plan bo vseeno ostal neizpolnjen zaradi zastoja v prvem četrtletju. Druge železarne in mnoga industrijska podjetja so se zaradi te stiske preusmerile na kurilno olje mazut,

ki predstavlja odpadki pri predelavi surove nafte v rafinerijah. Mazut ima visoko kalorično vrednost in je razmeroma poceni. Toda zaradi navala, ki je nastal v zadnjih mesecih, je tudi mazuta pričelo primanjkovati. Pri tem je prišlo še do zastoja v rafineriji Bosanski Brod, ki zaradi ledu na rekah ni mogla dobiti surove nafte, katero prevažajo po vodi, rezerv pa tudi ni imela, ker so bili njeni rezervoarji polni bencina, katere zaloge naraščajo zlasti od uvedbe novih cen in davka (naj omenim posrečeno dejstvo, da so vsi pričakovali znižanje cen zaradi višjih zalog, a se je zgodilo prav obratno, kar povzroča zdej nevzdržno stanje). Tako bo prišlo letos tudi v tem pogledu do uvoza in to od 150.000 do 180.000 ton iz Sovjetske zveze in Romunije. Toda tega mazuta železarne ne bodo mogle uporabljati, ker vsebuje večji odstotek žvepla kot pa je primerno.

SEDEM DEBELIH LET

Ako vzamemo v poštev, da bo v Jugoslaviji v naslednjih nekaj letih zgrajenih pet novih velikih termoelektrarn - v Sloveniji Trbovlje II in morda tudi Šoštanj 'B' - potem si lahko predstavljamo, da bo treba občutno povečati tudi dobave premoga iz proizvodnje bodisi iz uvoza. Velenje, ki je glavni dobavitelj lignita v Sloveniji, komaj nakoplje dovolj, da bi zadovoljilo potrebe teh dveh elektrarn, a kaj šele vseh ostalih pri industrijskih podjetjih, da železnice sploh ne omenim. In vendar je Velenje med največjimi proizvajalci lignita v Jugoslaviji - preko tri milijone ton na leto. Eno tretjino te proizvodnje že sedaj troši obstoječa termoelektrarna v Šoštanju, a med drugimi velikimi odjemalci so tovarna celuloze in roto papirja Videm Krško, v Celju cinkarna, železarna na Jesenicah in v Kidričevem tovarna glinice in aluminija.

Nedavno so znova odprli nekatere že skoro opuščene rudnike, kjer je bila proizvodnja tako draga, da se ni izplačala, kot da bi bil to zares edini izhod, da pridejo do večjih količin premoga. In to pri pomanjkanju delovne sile v premogovnikih, ki bi lahko bili rentabilni in bi proizvajali več, ako bi imeli več delavcev. Toda to je drugo vprašanje - vprašanje, kje nastaniti nove delavce. Že zopet v barake - kot naše "južne brate"? A zato ostajajo "kapacitete" v rudnikih izkoriščene samo od 70 do 80%, občine, v katerih se rudniki nahajajo, pa imajo od njih vse manj "proračunskega prispevka". Tega si skušajo občine nadomestiti na zares solomonski način - z dviganjem prispevkov od zaslužka rudarjev, ki pa je zmeraj manjši. Zanimarjanje modernizacije v zasavskih rudnikih ki so edini sposobni, da rešijo ta problem, je sicer priznana stvar, toda nikakor ne vzbuja posebne naglice pri merodajnih krogih, češ da je graditev mehaniziranih objektov dolgoročna zadeva, ki terja nekaj let, mi pa potrebujemo premog sedaj. Poleg tega pa - pravijo ti modrijani - potrebe po premogu v naslednjih sedmih letih še niso bile ocenjene, pa je zato treba počakati na sedemletni plan, v katerem bodo tudi določena sredstva v ta namen. A ker se tako "mudi", naj bi morebitni investitorji vložili prošnje za kredit do 15. avgusta tako da bo Jugoslovanska investicijska banka lahko do konca oktobra izbrala objekte. Po sedanji praksi to pomeni, da slovenski rudarji vsaj še eno leto ne bodo vedeli pri čem so. A da bi ti modrijani dokazali, kako jih skrbi ekonomska plat te zadeve, dodajajo, da bi prišlo v poštev tudi odpiranje novih premogovnikov pod pogojem, da bi v pogledu cen premoga "konkurirali drugim mehaniziranim premogovnikom".

KOMPLEKSNEJŠA REŠITEV

Medtem torej ko režim po očetovsko svetuje rudnikom, da rešitev ne leži v odpravi plafoniranih cen ali v zvišanju obstoječih cen ampak v modernizaciji, ki bo povečala produktivnost in s tem rentabilnost, bo Investicijska banka šele koncem oktobra "izbrala" objekte, med katerimi bodo ali pa ne bodo vsi tisti, ki jih naši rudniki smatrajo za nujne. Enako kontradiktorno je vztrajanje na plafoniranih cenah po eni strani in "konkurenčnosti" po drugi, ako plafoniranje velja za velike rudnike, ne pa za male! Poleg tega je tudi dejstvo, da so bile cene plafonirane že l. 1958. in da se od takrat niso izpremenile, čeprav se je rudniški potrošni material podražil za celih 30%. Edino v zimskem času je bilo odobreno 5% povišanje, čeprav so rudniki zahtevali 10%. Ljubljanska vlada se je vsaj v toliko zavedla kočljivega položaja, da je sama pokrila razliko, da bi "lahko bolj premišljeno in temeljito poiskali kompleksnejšo in trajnejšo rešitev problema" v jugoslovanskem merilu, t. j. v okviru obstoječega ekonomskega sistema, ki pa je sam po sebi problematičen. Do nedavnega je bilo recimo razširjeno mnenje, da bije zasavskim rudnikom zadnja ura, sedaj so pa naenkrat odkrili, da znašajo samo "čvrste" zaloge premoga pod zemljo 80 milijonov ton, kar zadošča za kakih 40 let, ob sedanjem obsegu proizvodnje, a kaj šele one zaloge, katerih niti ugotovili še niso. Očividno še vedno drži mišljenje, da je vzrok takemu stališču doslej iluzija, da je premogu odklenkalo in da bodočnost leži samo v elektriki, plinu, kurilnem olju in končno jedrski energiji. Kot običajno, je tudi v tem pogledu režim plaval v oblakih, ker ni računal s posledicami forsirane ekspanzije v industriji, pa se je znova znašel v položaju, da mora sedaj reševati, kar se rešiti sploh da.

Roko v roki s tem je šlo število rudarjev in njihovi osebni dohodki. Medtem ko je bilo l. 1956 v rudnikih rjavega premoga v Sloveniji 13.192 rudarjev, jih je bilo koncem lanskega leta samo še 11.800. Samo lani se je število zaposlenih zmanjšalo za 7%. Tu ne gre samo za one, ki zapuščajo rudnike in gredo na delo drugam, ampak tudi za one, ki gredo v pokoj, pa jih ni mogoče nadomestiti. Samo v Velenju jih gre v pokoj vsako leto okrog 70. Dejstvo je, da sinovi ne sledijo več očetom v jamo in da že sedaj prihajajo na delo v slovenske rudnike delavci iz drugih republik, predvsem iz Srbije ter Bosne in Hercegovine, ki imajo doma še težje delovne pogoje, a da niti vsi ti ne vzdržijo, kajti čeprav je plača v Sloveniji precej večja, so tudi življenjski stroški toliko višji. Lansko leto je vsak rudar delal povprečno dve nedelji na mesec - poleg šestih dni na teden - pa je njegov povprečni mesečni dohodek znašal komaj 46.700 din, medtem ko je bil npr. povprečni zaslužek v negospodarskih panogah pri normalnem delavnem času okrog 40.000 din. Medtem ko znaša povprečni mesečni zaslužek brez nadur v rudarstvu okrog 36.000 din, znaša isti v kovinski industriji 45.000 din. Pri tem izpade "borba" za 42-urni delovni teden kot nova pripovedka Zveze komunistov, kateri nihče več ne verjame. Saj so bili celo redni letni dopusti lani izkoriščeni samo 80%, a večina rudarjev dela - zlasti v zadnjem času - 56 ur na teden. Pri tem pa postaja delo vse nevarnejše, ker se morajo rudarji osredotočiti na odkop premoga in nimajo časa za varnostna dela. V kakih psiholoških pogojih torej ti ljudje delajo, si lahko predstavljamo. "Ko je človek dobrih 200 metrov pod zemljo, visi nad njim presneto veliko teže," je rekel slovenski rudar-emigrant v sev. Angliji. Toda on dobi zato vsaj svojega dobrega pol milijona dinarjev na mesec - in šetu

tem opravijo stroji večino fizičnega napora. A v Sloveniji bi en sam stroj za rezanje premoga v oknu stal svojih 20 milijonov, če bi prišlo do modernizacije. Pri vseh milijonih in milijardah, ki jih nekateri zahtevajo za investicije v politične namene - kot je npr. palača Centralnega komiteja ZKJ v Beogradu - se bo moral zgoditi pravi čudež, če bo tudi v rudarstvo nekaj kanilo.

M. P. G.

IZ UREDNIŠTVA

Majski jubilejni in po mnogih letih spet tiskani KLIC TRIGLAVA je vzbudil med našimi naročniki in prijatelji očitvidno zadovoljstvo. Na tem mestu se jim iskreno zahvalim za njihove čestitke in dobre želje. Tisk 300. številke ni bil brez hib in ga bomo skušali izboljševati od številke do številke. Gre pa za edinstven način tiskanja, ki ga razen enega primera svobodni slovenski tisk doslej ni poznal. V tej številki je npr. storjen poskus z novo vrsto papirja, ker kvaliteta v majski številki ni v celoti ustrezala.

Afera z ukinitvijo PERSPEKTIV in s "Toplo gredo" je v Ljubljani zavzela tolik obseg in utegne imeti na dolgo dobo težje posledice, da bomo v juliju objavili podrobno poročilo našega posebnega dopisnika iz Trsta. Pomladanski obisk francoskih socialistov v Jugoslaviji je pa rodil tako porazen rezultat, da bomo v "Pismu iz Pariza" tudi o tem obširneje poročali v juliju.

Urednik

RAZGLEDI:

(Rubriko Razgledi je doslej v Klicu Triglava pisal g. Vekoslav Farkaš in je zadevala v glavnem srbska in hrvatska vprašanja. S to številko je Razgleda prevzel g. Lev DETELA, ki je zapustil Slovenijo 1. 1960. in zdaj na dunajski univerzi končuje slavistiko in umetnostno zgodovino. Je urednik nove tržaške kulturne revije MOST, piše v številne zamejske liste in objavlja v dunajskih revijah prevode iz slovenske literature. Njegovi Razgledi bodo pisali v glavnem o sodobnih slovenskih literarnih dogajanjih.)

Sodelavec g. Vekoslav Farkaš pa je prevzel londonsko dopisništvo. - Uredništvo.)

V zadnjem mesecu se je položaj slovenske kulture še poslabšal. Kaže, da so prekinili proces postopne liberalizacije. Aretirali so kulturne delavce iz kroga 'Perspektiv': Jožeta Pučnika, Veljka Rusa in Tomaža Šalamuna (po nekaterih vesteh naj bi tega že izpustili) in po drugih poročilih tudi nekdanja urednika te revije Daneta Zajca in Tarasa Kermavnerja. 31. maja bi morala biti v Ljubljani premiera "Toplih gred", nove igre M. Rožanca. Plačani agenti, s sekretarjem za kmetijstvo Slovenije vred, pa so igro, ki se kritično spopada z negativnimi pojavi v jugoslovanskem kmetijstvu in socializmu nasploh, po desetih minutah izžvižgali. Gotovim Slovencem iz Avstrije, ki so bili tedaj v Ljubljani tudi na predstavi, so plačanci zaupno povedali, kakšne nagrade so dobili za svoje nekulturno početje. Medtem so oblasti tudi zacementirale poročanje o ukinitvi 'Perspektiv'. Preiskave tečejo proti nekaterim drugim, tudi starejšim članom društva književnikov, ki jim grozi aretacija. Del slovenskih književnikov, zlasti tistih pri krogu 'Perspektiv', je v novem položaju napovedal kulturni molk, ki nas spet postavlja v leto 1941. Seveda se večina slovenskih literatov in kulturnih delavcev ne bo upala odločno nastopiti; spet ne bo storila svoje dolžnosti, spet ne bo povedala resnice oblastnikom v obraz. Čas pa je zrel: bolj zrel kot je bil v prejšnjih letih.

L. Detela

'ARHIV JE REŠEN!'

Ko se je z izkrcajem Zaveznikov v Normandiji 6. junija 1944. na evropskem bojišču odprla tretja fronta, je za okupirano Slovenijo to pomenilo dvoje: hujšo budnost Nemcev in večjo aktivnost domoljubov. Gledano nazaj je torej nujno nekega dne moralo priti do pomembnejšega soočenja med okupatorjem in odporniki, dasi smo v tistih dneh, pred dvajsetimi leti, to neizogibnost podcenjevali.

Državna obveščevalna služba (DOS), tajna organizacija v sestavi slovenskega dela Kr. jugoslovanske vojske v domovini, je preko svojega zaupnika na ljubljanski Policiji že sredi junija prejela obvestila, da Nemci pripravljajo udar na Mihajlovičev organizacijo. Glavno načelstvo DOS, v katerem sem vodil osrednjo pisarno, je o tem takoj obvestilo najbolj izpostavljene ilegalne delavce. Poostreni so bili ukrepi glede prihajanja in odhajanja sodelavcev v osrednji pisarni DOSa, skritega na Miklošičevi cesti v bližini sodišča pod imenom že skoro usahle nemške tehnične firme TEOS, in naročeno je bilo tudi drugim vejam organizacije, da so bolj previdni. Pri tem je bila propagandna pisarna v palači Bata nasproti glavne pošte najbolj izpostavljena, ker je bilo promet v njej spričo vrste dela daleč težje prikriti kot npr. v Teosu in ker je neposredno zadevalo večje število ljudi, ki so se poznali med seboj. Opaziti je tudi bilo, da je bila Bata že opazovana od mladih fantov - dasi ni bilo lahko ugotoviti, kdo je bil njihov delodajalec (umor kapetana Lesjaka v letu 1942 npr. jasno kaže, koliko frakcij je delovalo na nekomunistični strani in kakšno razmerje je moglo vladati med njimi).

Kasneje smo prišli do verjetnega zaključka, da nemške akcije ni pospešilo le pojačano propagandno delovanje neposredno pred Vidovim dnem in zborovanjem, ki ga je sklical general Rupnik za 29. junij na Kongresnem trgu (ko je bilo razdeljenih 25.000 časopisov, letakov in lističev samo v Ljubljani). Dejansko se je ta začela že nekaj dni preje v Novem mestu, kjer je Gestapo aretirala podpolkovnika Dežmana, komandanta Domobranske postojanke in ilegalnega zaupnika, ter župana dr. Zdravka Kalana, ki je bil vključen v ilegalo. Vse kaže, da je ljubljanski udar pospešila tkzv. Weiblova afera. Weibl je bil namreč domobranski obveščevalec v Kočevju, ki pa je istočasno bil tudi zaupnik Gestapa (imel je z njimi radijsko zvezo) in ki se mu je posrečilo vključiti v DOS, čeprav je imel stik z njo samo preko enega človeka. V obveščevalnem uradu Domobranstva so verjetno sumili Weibla (zadovoljstvo kap. Ilovarja, ko je bil Weibl odstranjen), a porazni politični in seveda organizacijski stiki med različnimi vejami, legijami in frakcijami ilegale so oteževali, da bi v DOSu to vedeli. Weibl je bil razkrinkan ob svojem povratku iz Trsta od Železniške policije, ki mu je zaplenila vse dokumente in naš zaupnik v tej policiji jih je takoj dostavil DOSu. Dokumenti so dokazovali Weiblovo vsaj trojno obveščevalno naravo in izredno močno zaupanje, ki ga je užival pri Nemcih. Po posvetovanju z vojaškim vodstvom ilegale je bila Weiblova usoda zapečatenata in mož je bil ob svojem naslednjem obisku Ljubljane usmrčen, potem ko je bil soočen z vsemi dokumenti in svojega izdajalstva ni več tajil.

Na nesrečo pa so Nemci našli njegovo truplo in tako zvedeli za njegovo usodo. To, tako smo zaključili pozneje, je njihovo jezo povečalo in pospešilo vidovdanske aretacije.

URADNIC NI BILO

28. junija zjutraj sem v uradu Teosa, kjer sem tudi ilegalno živel, ob 8h zjutraj čakal na obe uradnici, Vesno in Marico, da bi jima izročil obveščevalni material za dnevno "Kroniko", ki so jo dobivali najvišji funkcionarji Mihajlovičeve ilegale. Ker ju ni bilo, sem jima pustil pismeno navodilo ter odšel na dva ilegalna sestanka; eden je bil v sami Bati, kjer je bil že major Vujošević iz Vrhnike in kamor naj bi prišel tudi podpolkovnik Glušič. K sreči sem se tam zamudil le četrto ure, nakar sem se vrnil v Teos, kjer me je kmalu obiskal Mihajlovičev delegat podpolkovnik Radenković. Toda uradnic le ni bilo. Šele ob pol enajstih je prišla Marica, ki je imela opravičilo za svojo zamudo. Toda Vesnina odsotnost je bila zagonetna. Marica je nato spremljala podpolkovnika Radenkoviča v mesto po nekem poslu, a na povratku se je nepotrebno oglasila v Bati, dočim je delegat prišel sam v Teos. Ko pa Marice do ene ure še ni bilo v Teosu, je bilo sklepati, da se ji je kaj pripetilo.

Mesto nje je prišel v urad Milavec in povedal, da je bil na Vesninem domu, a da so mu sostanovalci rekli, da

Vesnina družina ni doma. Izražali pa so neko zaskrbljenost in hitrico. To se je nama z Milavcem zdelo sumljivo, pa se je ta še enkrat napolil k Vesni. Odgovor je bil še vedno zagoneten, toda že bolj svareč: "Ni jih doma in jih tudi ne bo."

Tako sva sklepala, da je bila Vesnina družina aretirana, Kot se je pozneje pokazalo, so prišli Gestapovci isto jutro ob 6.45 na moj dom v Zarnikovi ulici, kjer me pa seveda niso dobili, saj sem že nekaj mesecev živel ilegalno. Toda mesto mene so pobrali očeta in mater, čeprav nista imela nobenega stika z ilegalno. Nato so šli Gestapovci k Vesni, aretirali njo in brata Vasjo, ki je vodil vse tehnike v propagandi, ter njune starše, ki enako niso bili vključeni v organizacijo.

Ob desetih dopoldne je potem "padla" Bata. Gestapovci pa je niso zapustili vse do večera in tekom dneva aretirali celo vrsto ljudi, ki so prihajali tja nič hudega sluteč, med njimi tudi načelnika štaba ppolk. Glušiča.

Po drugi uri so ločeno prišli v Teos šef Centralnega Presbiroja Domazetovič-Mali, šef DOSa major Božič in dr. Tone Krošl. Čeprav dejansko še nismo vedeli za padeč Bate, a smo ga slutili, ker smo vedeli, da je šla Marica tja in se ni vrnila, smo predvsem zaradi Vesnine aretacije sklenili - ob belem dnevu, nasproti sodnije - preseliti arhiv iz Teosa. Milavec je dobil potrebne kovčke in zaupnega postreščka, ki bi nam vse prepeljal. Do petih je bilo vse pripravljeno, a v Teosu smo morali pustiti razen enega vse pisalne stroje, razmnoževalec, radio aparat, knjižnico, papir, pohištvo seveda, ter vso osebno opremo. Pa še nekaj sem pustil: "Sršena", list, ki ga je izdajala DOS in za katerim so stikali tako Pokrajinska uprava odn. Policija kot predvsem Nemci. V njem smo razkrinkavali tiste Slovence, ki so šli v svojih odnosih do Nemcev predaleč. Tako je bil nekajkrat napaden tudi general Rupnik, katerega kolaboracijo najprej z Italijani in pozneje z Nemci je sicer vsak realen Slovenec smatral kot nujno zlo - nekdo je moral prevzeti upravo! - toda ki pa je šel zadnje čase predaleč in je verjel v nemško zmago ter temu primerno postopal (to Rupnikovo zaupanje v nemško zmago je pozneje potrdil tudi pok. Dimitrije Ljotič, ki si je štel v zaslugi, da je staremu generalu "odprl oči"...). Za izdajatelja tega lista dejansko v vsej ilegalni razen treh ljudi ni nihče vedel, niti ne v Komandi. To je bil tudi vzrok, da je bilo na strani oblasti toliko jeze, ker niso mogli odkriti vira - a podatki v "Sršenu" so bili vedno točni, odkrivajoč često slovenske "vrhove".

IZ DEŽJA POD KAP

Arhiv smo preselili v Vzajemno zavarovalnico, v sobo sodelavca Črta, ki se je naselil pri "Jovu" Sokliču, našemu agentu, ki je za nas vohunil pri Nemcih. Smatrali smo, da bo tam najbolj varno, ker da Nemci gotovo ne bodo šli vtikat svoj nos v stanovanje Sokliča, ki so ga smatrali za svojega človeka. Toda mi smo delali račun brez krčmarja, kajti med tem je bil Črt tudi v Bati in - aretiran. Ko smo ob preselitvi arhiva ugotovili, da se Črt na svojem domu preko dneva še ni javil, smo uvideli, da tudi pri Sokliču ni več varno. (Dejansko je bil v Črtovi sobi nameščen en oddelek DOSa z lastno pisarno. Tam je bila shranjena tudi gora specijalk, ki jih je za domobranske potrebe nekaj prej tiskala Jugoslovanska tiskarna, pa so našle pot tudi k nam.)

Torej je bilo treba misliti, kako arhiv spraviti ven iz Ljubljane. K sreči smo imeli v mnogih domobranskih postojankah svoje zaupnike, tako tudi na blokih, na katere smo lahko vedno računali. Naš zaupnik v eni taki ljubljanski postojanki, ki je stanoval v enem od ljubljanskih predmestij, Francé, je takoj pristal, da se začasno namesti arhiv pri njem na domu, ko sem skočil do njega in mu predočil položaj. Tja smo morali seveda potem prenesti še arhiv, ki je bil prej nastanjen pri Črtu. Ko sem ob povratku ob 6.30 ugotovil, da Črta še vedno ni bilo, je bil zaključek logičen, da ga tudi ne bo in da je treba arhiv znova seliti čimprej. Načrt je bil: spraviti ves arhiv iz drugega nadstropja bodisi skozi glavni vhod v kak avto na Masarykovi cesti takoj, ali pa ga najprej spraviti v klet in enkrat ponoči iz kleti skozi dvorišče in stanovanjski vhod v avto na Miklošičevi cesti. Prva možnost je bila tehnično neizvedljiva; bila bi tudi zelo drzna, a problem bi mogel biti rešen takoj. Tako sem preselil ves arhiv v klet in dobil od ge. Sokličeve štiri ključe; od glavnih vrat, od stanovanjskega bloka, od kletnih vrat in od drvarnice. Dogovoril sem se še z gospo, da naj obesi na balkon robček, če bo varno naslednje jutro, ko sem imel spet namen priti odn. poslati kurirja.

Nato sem poiskal sorodnike in od njih zvedel, da so zjutraj aretirali starše, da so Gestapovci vdrli v Bato in da me je spet iskal Milavec. Ker je deževalo in je bilo torej sorazmerno varno hoditi po mestu, sem šel oprezat okoli Teosa: - tako rad bi še rešil nekaj reči od tam. Toda Gestapovci so bili že notri, kar sem sklepal iz avtomobila, ki jih je čakal v bližini, in kretanja sumljivih ljudi. Potem sem šel na sestanek z majorjem Božičem, svojim šefom, ki pa ni prišel. Mar so zaprli tudi že njega? A sem dobil Milavca, ki mi je potrdil padeč Teosa.

Nato sem moral najti prevozno sredstvo za prepeljavo arhiva. To ni bilo tako težko, saj smo imeli v vseh močih uradih svoje zaupnike, ki so imeli na razpolago avtomobile. Odločil sem se za Srečka, ki je bil naš zaupnik

na Policiji. A dobil sem ga šele naslednje jutro 29. junija in se z njim dogovoril za sestanek ob 1.15 popoldne, da izdelava načrt. Tisto jutro tudi robčka na balkonu ni bilo, ker so prejšnji večer aretirali gospo Sokličevo in so Gesta povci v Črtovem stanovanju čakali na naslednji plen, kot sem ugotovil od stanovalcev Vzajemne.

Ko sva se popoldne dobila s Srečkom, sva odšla v pisarno Železniške policije v Grafiko, nasproti Vzajemne za varovalnice. Tam sva iskala pomoč, a šef policije, tudi naš zaupnik, iz strahu ni upal v tako akcijo. Pač pa se je nama ponudil njegov vodja pisarne, pokojni Jože Ruprecht, tudi naš zaupnik, ki je obljubil preskrbeti do noči še enega človeka.

Načrt je bil tak: začetek akcije 30. junija ob 1.00 ponoči, ko se vsi štirje dobimo v Grafiki. Vsi moramo biti v copatah, oboroženi, z ročnimi svetilkami, Srečko z avtom. Legitimacije za kretanje ponoči po mestu smo tako vsi imeli - oni trije legalne od policije, jaz pa prav takšno, le da je bila moja ukradena (a dobavi jo je pok. Kanté, ki je kot visok policijski uradnik delal na vse strani, tudi s komunisti, in so ga zaradi tega pozneje Nemci obesili). Srečko bi naj z brzostrelko stal pri notranjem vhodu v Vzajemni zavarovalnici, da bi kril naše kretanje preko dvorišča (pod balkonom Sokličevega stanovanja), mi trije pa bi prenesli kovčke iz kleti v avto. Poln avto bi naj nato Srečko z menoj zapeljal nekam v Rožno dolino, zgodaj zjutraj pa čez blok na Brdu, na katerem je bil dežurni naš zaupnik Marijan. In potem v Francétovo hišo.

REŠEVALNI UDAR

A ni slo vse po načrtu, ker smo bili utrujeni in se s Srečkom ponoči nisva dobila pred mojim novim ilegalnim stanovanjem sredi mesta. Ker ga ni bilo, sem v copatah capljal preko centra v Grafiko. Žive duše ni bilo na ulici. Srečko se je pripeljal malo pozneje; zaspal je. A Ruprecht in pok. Ivan Gal, naš zaupnik iz Postojne, železniški policist, sta naju že čakala.

Pregledali smo baterije, orožje, ključke, privezali copate, Srečko je zapeljal avto pred Vzajemno zavarovalnico nasproti Grafike (baš tedaj je ukal vlak na glavni postaji) in prodiranje se je pričelo. Toda v Sokličevem stanovanju je gorela luč, kot smo ugotovili na dvorišču, ko smo srečno odprli prva vrata. Torej res utegne priti do streljanja. Podala so se tudi druga in tretja vrata. Tedaj pa smo bili v zagati, kajti kletni hodnik je bil ozek in ni bilo izključeno, da bi nas kak Nемец čakal v drvarnici. Jaz sem stopal proti drvarnici s poslednjim ključem v rokah in pištolo, Ruprecht in Gal pa sta bila pripravljena, da me s pištolami krijeta. Toda gospa Sokličeva nas ni izdala - in kot smo pozneje zvedeli, so jo gestapirji vpraševali po dodatnih prostorih, a jim drvarnice ni omenila (Vzajemna zavarovalnica je imela centralno kurjavo). Tako smo nemoteno vzeli kovčke in dvakrat težko obloženi prehodili kot stoletje dolgo pot do avtomobila. A nesreča nikoli ne počiva. Pod silno težo papirja se je Ruprehtu ob drugi nošnji odtrgal roč in kovček je zaropotal po kamnitih tleh sredi dvorišča. To je odmevalo! Kot ukopani smo popadali po tleh in Srečko - kot je pozneje pravil - je samo čakal, da se vrata na balkonu odpro in da v tisto smer pošlje rafal. A nič se ni zganilo - gestapirji so morda spali. Tako smo srečno prenesli kovčke do avtomobila - a bilo je treba iti tretjič nazaj, da smo pregledali, če le česa obremenilnega nismo pozabili v drvarnici in da smo za seboj zaklenili vsa vrata. Potem sva s Srečkom sela v avto, Ruprecht in Gal pa sta se vrnila v Grafiko. Mravljinci so jima lezli po hrbtu, ko sta pogledala skozi okno in videla, da se je minuto za najinim odhodom pred samo Vzajemno ustavila nemška SS patrulja...

Toda arhiv je že bil na varni poti v Rožno dolino in zjutraj preko Marijanovega bloka v predmestje. Od tam pa ga je potem naslednje noči odnesla Gorjanova četniška enota v svobodne gozdove...

KARADJORDJEVA ZVEZDA ZA REPUBLIKANCA

Ko je bil torej arhiv na varnem in me je Srečko vrnil v mesto, sem poiskal stik s Komando. Kaj hitro se je od nekje prisvetil Domazetovič (Srb po krvi, Slovenec po srcu, Hrvat po poslu) in prvo vprašanje je bilo: "Kaj je z arhivom?" - "Rešen je!" sem mu - civilist civilistu - raportiral. Od samega veselja mi je planil okrog vratu, pobratila sva se in izjavil je, da mi Karadjordjeva zvezda ne uide. Jaz pa sem bil bolj skeptičen: "Nemoj zaboraviti, brate moj, da sam republikanec..."

Tisti dan sem potem počival, dočim je Srečko vzpostavljaj po terenu stike, zlasti z radio postajo. A 1. julija sem že krpal hudo razcefrano organizacijsko mrežo v Ljubljani - bil sem eden redkih, ki jih je Gestapo iskala, a jih ni dobila v roke, tiste dni in pozneje. A v mestu nisem vzdržal dolgo. Na predvečer svojega godu, na dan sv. Ane, sem se nekje za splošno bolnišnico ob Ljubljani poslavljal od staršev, ki so jih gestapirji nekaj dni prej izpustili. 27. julija pa sem krenil na Notranjsko, v četniški odred, novim dogodkom naproti.

BRATKO

D. PLENČAR

Portret ene generacije

DELOVANJE DR. SACHSA

V istem junijskem pismu "merodajnim činiteljem" sporočata Frank in Horvat, da bo dr. Sachs predložil brošuro "Prikaz razmer na Hrvaškem", ki bo opisala "samo en del vseh tistih veleizdajavskih pojavov in zarot, vsled katerih bi na jugovzhodu monarhije v danem trenutku prišlo do takih sabotažnih dejanj, ki bi za hrbtom balkanskih vojnih sil bila lahko zelo nevarna."

Citiranje tega pisma je potrebno za pojasnitev delovanja, ki ga je v dogovoru s Frankom in Horvatom vodil v Pešti in na Dunaju dr. Sachs. Z njegovim delovanjem se ne bomo podrobneje ukvarjali, navesti pa je treba, da mu je v Pešti pomagal Klobučarić ter da je bil Sachs v resnici sprejet v avdijenci pri cesarju Francu Jožefu. Kljub temu pa tudi njemu ni uspelo doseči vzpostavitve vojaškega komisarijata na Hrvaškem, ker je to spet preprečil Tisza. Novi skupni avstro-ogrski zunanji minister, baron Burian, ki je bil Tiszin človek, pa Sachsa sploh ni hotel sprejeti.

V objavljenih dokumentih je tudi prepis korespondence med Klobučarićem in Sachsom v nemškem jeziku. Klobučarić piše: "Za naše prijatelje smo našli mnogo materiala in ti lopovi (t. j. koalicionaši, op. F. H.), ne bodo več dolgo na svobodi. Delam na tem, da vkolikor mogoče vse odkrijem ter slednjič osvetlim vso srbsko svinjarijo."

To je torej le kratek oris tega nevarnega podviga, ustavitviti pa se moramo še pri pismenih prilogah, s katerimi je Sachs podprl svoje delovanje.

Prvi spis: "Naklonjenost veliko-ogrskih političnih faktorjev do Srbov se nadaljuje." V tej brošuri je "ožigosano" dejstvo, da ogrska vlada že dalj časa sploh ne izvaja ukrepov, ki so bili ob začetku vojne odrejeni za nadzorstvo nad srbskimi državljani in domačimi Velesrbi. Pisec dalje napada Valerijana Pribičevića, "brata znanega organizatorja Narodne Odrbane, Milana Pribičevića," in lažno trdi, da je ogrska vlada Valerijanu dovolila šest tedenski dopust iz ječe ter da se ta veleizdajalec v tem času v Pešti sestal z bratom Svetozarjem. Valerijan je dejansko vsa tri leta preživel v ječi in kasneje v bolnici ter ni niti bil v Pešti, niti se je kdaj sestal z bratom Svetozarjem. Ista brošura tu di napada pakt med ogrsko vlado in HSK.

Drugi spis nosi naslov: "Sistematsko oproščanje Srbov in srbofilov od vojaške službe." Tu so od generacije 1895 denuncirani Vilder, dr. Lorković, dr. Svetozar Korporić, dr. Z. Bertić, dr. Dušan Popović, dr. H. Krizman, dr. Spanić, dr. M. Heimerl in še več drugih osebnosti iz vrst HSK.

Tretji spis: "Agitacija z zedinjenjem Velesrbov in vojaške stranke" prinaša nadaljne laži o Vilderju, Surminu in Popoviću ter trdi, da so oni agitirali s trditvijo, da so pogajanja "vojaške stranke s HSK privedla do popolnega sporazuma" (s tem naj bi koalicionaši skušali pridobiti Radića, kar je bila laž), takoj nato pa spis omenja odstranitev generala Scheura iz Hrvaške, ker "je bila Njegova Ekselenca proti takšnemu sporazumu". Nadaljnja navedba, da se je ob priliki obiska bana Skerleca na soški fronti, maršal Borojević, kot pravoslavac (poudaril F. H.) zavzel za novo smer vojaške stranke, pa prav tako močno "diši" po denunciaciji. Vse te gole izmišljotine naj bi služile frankovskim intrigam.

Toda najhujši od teh spisov je "Prikaz razmer na Hrvaškem" s prilogo "Predstavnik hrvatskega Sabora". To je v resnici nekaka denuncijantska enciklopedija, v kateri se ponavljajo vse denunciacije, o katerih smo že govorili in se zaključuje z izjavo, da so vse to predznaki nekega "široko zasnovanega upora", ki da ga more preprečiti samo uvedba vojaškega komisarijata. S tem je ta spis zadostno osvetljen, zanimiv pa je tudi ta-le odstavek: "Ker je torej monarhija ogrožena od vseh strani, se je Frankova stranka odločila, da pošlje v Bolgarijo hrvatskega predstavnika in književnika, poznavalca vseh slovanskih jezikov, Stjepana Radića, ustanovitelja hrvatske kmečke stranke, da bi tam vodil propagando za monarhijo. Radić je o tem na Dunaju razpravljal z baronom Musulinom v zunanjem ministrstvu, ki je načrt odobril in mu svetoval, naj si v Zagrebu takoj preskrbi potno dovoljenje. Toda zagrebska uprava ni smatrala za potrebno, da mu izda tako dovoljenje, ker ni bilo v njenem interesu, da bi Radić v Bolgariji deloval proti srbskim interesom." Komentar pač ni potreben.

Priloga pod naslovom "Predstavnik hrvatskega Sabora" pa vsebuje denunciacije 29 narodnih poslancev hrvatsko-srbske koalicije, pričeni s predsednikom Sabora dr. Medakovićem in podpredsednikom dr. Magdićem. Od pripadnikov generacije 1895 so tam denuncirani: dr. Srdjan Budisavljević, da je srbska sokolska društva v Hrvatski organiziral v smislu beograjskega revolucionarnega statuta in da je bil član centralnega odbora kragujevskega sokol-

skega saveza "Dušan Silni", ki je bistveni sestavni del kraljevske srbske vojske. Prav tako je kritiziran sodni postopek proti dr. Budisavljeviću, ker se ni zaključil z njegovo obsodbo.

Za dr. I. Lorkovića, pravi, da je "ustanovil napredno stranko, ki je prva na Hrvatskem propagirala Masarykove panslavistične ideje", da je sodeloval v "Pokretu", ki je "vselej zagovarjal odcepitev hrvatskih pokrajin od monarhije" in da se je udeleževal sestankov z Milanom Pribičevićem v Zagrebu, "kjer so bili izdelani načrti Narodne Odbrane za teroristično vodenje vojne in istočasni upor prebivalstva."

Svetozar Pribičević je Milanov brat, "vselej dela po njegovih navodilih", v "Srbobranu je vselej odkrito pisal v "veleizdajalskem smislu".

Valerijan Pribičević: njemu naj bi bilo na zagrebškem veleizdajalskem procesu "popolnoma dokazano njegovo veleizdajalsko delovanje kot člana vrhovne uprave beograjskega revolucionarnega društva Slovenski Jug (kasneje Narodna Odbrana).

Dr. G. Juro Surmin je "po sodnih aktih član beograjske Narodne Odbrane" in "najagilnejši sotrudnik "Pokreta", ki je bil ustanovljen v svrhu odkritega državi sovražnega pisanja." (To ni v nasprotju s pritožbo v prvem memorandumu, češ da "Pokret" ni bil ustavljen, ker je do tega prišlo kasneje.)

Većeslav Vilder je "glavni urednik organa HSK 'Pokret', ki je pred vojno popolnoma odkrito pisal v veleizdajalskem smislu, med vojno pa ga je Vilder urejeval na tak državi sovražen način in proti vojnim interesom, da so ga oblasti ustavile". Nadalje naj bi bilo "dokazano", da je Vilder član Narodne Odbrane.

Glede dr. Dušana Popovića se spis pritožuje, ker je bil proti njemu ustavljen sodni postopek zaradi veleizdaje in nato tudi zaradi neke "protimonarhične in protidinastične izjave, ki jo je javno podal v avgustu 1914 v Zagrebu."

To je samo nekaj "biserov" iz tega dolgega denuncijantskega spisa, v katerem so bili "pozabljeni" nekateri pripadniki generacije 1895, a so bile resne denunciacije proti njim objavljene na drugih mestih. V knjigi "Dve smeri v hrvatski politiki" beremo na str. 102, da sta Frank in Rauch ob začetku vojne generalu Scheuru predložila seznam okrog 500 najuglednejših meščanov, profesorjev, literatov, novinarjev itd. ki bi jih bilo treba zapreti. Na str. 102, za objavljenimi Sachsovimi spisi, pa je zapisano: "Obelodanjenje tega spisa naj služi v dokaz, koliko naših političnih osebnosti so Frankovci hoteli spraviti na vešala."

Navedel sem ta dejstva v ilustracijo nevarnosti, v kateri so vsa dolga vojna leta živeli pristaši narodnega edinstva in zedinjenja in zlasti še pripadniki generacije 1895. Ti se kljub preganjanju in denunciacijam niso vklonili in njihovega junaštva ni zlomilo niti najhujše preganjanje. Vse to pa velja še posebno za Većeslava Vilderja, ki je bil deležen najhujših napadov.

MEMORANDUM BARONA RAUCHA

Bivši hrvatski ban baron Rauch, ki se je leta 1908/09 proslavil z zagrebškim veleizdajalskim procesom, ob katerem je skušal spraviti na vešala 53 obtožencev, se je očitno zbal, da si ne bi samo Frankovci priborili "zaslug" za svoje "patriotsko delovanje" ter je zato smatral za potrebno, da tudi on s svoje strani doprineše k stvari s svojim osebnim memorandumom, datiranim 8. junija 1915 v Martijancu na Hrvatskem, kjer je imel svoje veleposestvo.

Ta memorandum je druga denuncijantska mojstrovina, v kateri je denuncirana celotna HSK kot "prevratna in sumljiva", še posebej pa so omenjeni pripadniki generacije 1895 bratje Pribičevići, Popović, Budisavljević, Vilder, Lorković, Bertić in Marjanović. Rauch predlaga naj vse te doleti zaslužena kazen.

Dalje pravi, da je treba preprečiti delovanje te koalicije, ker bodo sicer Hrvatje izginili skupno s svojim narodnim edinstvom, katoliško vero in prirojeno zvestobo habsburški dinastiji.

Govoreč o bivanju Milana Pribičevića v Zagrebu januarja 1914, dodaja Rauch, da je prejel "verodostojno vest, da je bil Milan Pribičević v Zagrebu tudi nekaj tednov pred atentatom na našega nepozabnega prestolonaslednika. Iz tega bi se dalo napraviti zaključke, ki se jih jaz ne bi rad niti od daleč dotaknil." (Poudaril FH.)

Iz te "zadržane" ugotovitve naj bi torej sledilo, da so vsi oni, ki so se sestajali z Milanom Pribičevićem, sokrivci atentata in da zaslužijo vešala, predvsem pa seveda njegovi bratje. Toda, nadaljuje Rauch, namesto da bi bili izročeni sodišču, so bili deležni vse zaščite. Tu sedaj Rauch napada grofa Tisza, ki je "v prvi vrsti kriv za ta razvoj na Hrvatskem." Nato se dotakne še enkrat zagrebškega procesa ter pravi, da so se takrat tuji novinarji navse trudili, da dokažejo nedolžnost Srbov in Srbije ter barbarstvo naše monarhije "in moje osebno barbarstvo." To svojo obtožbo "veleizdajalcev" zaključuje z besedami: "Sedaj je treba napeti vse sile in nadvladati notra-

nje in zunanje sovražnike ter preprečiti njihovo delovanje enkrat za vselej." (Poudaril F.-H.)

Dodati je treba, da je dr. Sachs obiskal Raucha v Martijancu ter mu predlagal, naj bi delegacija, ki bi šla k cesarju, sestojala iz Raucha, Tomašiča, škofa Krapca in grofa Erdödija. Do te delegacije pa ni prišlo ter je bil v avdijenci sprejet le Sachs sam. Iz dokumentov, ki so bili pri Sachsu zaplenjeni leta 1918 med neko preiskavo in jih je ban Mihalović predložil Saboru, je razvidno le nekaj bežnih podatkov o tej avdijenci, jasno pa je, da ni dosegla svojega namena: uvedbe vojaškega komisarijata in preganjanja Srbov. Cesar se je le preveč bal Tisze in se ni odločil za ta korak. Toda s tem še ni bila odstranjena nevarnost za "prevratno" HSK. Ta nevarnost se je nasprotno še povečala s porazom Srbije, ko so bili v Beogradu najdeni novi dokazni dokumenti, večinoma ponarejeni, zlasti proti Vilderju. Kasneje pa se je pokazalo tudi, da je bil eden glavnih iniciatorjev za ponarejanje teh dokumentov Klobučarić.

(Dalje sledi.)

Pisma uredniku

POZDRAV IZ ARGENTINE:

G. urednik! Z največjim veseljem pozdravljamo vsi Slovenci širom Argentine "Klic Triglava" v novi obleki. Danes se predstavlja "Klic Triglava" v lepi tiskani besedi Slovincem širom sveta in s tem dokazuje, da je vztrajnost pri delu in ljubezen do naše domovine tekom petnajstih let zasluženo dobila to čedno obliko tiskanega mesečnika. Čestitamo vsem prijateljem, ki so tako pridno in nesebično delali za "Klic Triglava" vsa ta leta. Njihov trud in delo sta bila kronana s 300. številko, ki dokazuje, da je možno kljub vsem težavam pokazati svetu: "Klic Triglava" živi in bo živel.

Vemo, da je moral prestati hude čase in velike stiske, vendar ni nikdar odnehal. Peščica ljudi je znala vztrajati in delati, poleg svojega poklicnega dela po pisarnah in tovarnah. Dobile so se tiste ure, ki so bile potrebne, da se je KT čital po vseh petih kontinentih in tudi v domovini.

Danes, ko se zveze vsak dan bolj izpopolnjujejo, ko se razdalje krčijo, ko novice brzijo preko oceanov in kontinentov, bo za nas "Klic Triglava" vsak dan bliže. Za nas bo res kakor klic s Triglava, kakor klic iz domovine, kakor klic molčečih, kakor klic po resnici.

Bodite pozdravljeni vsi Slovenci preko "Klica Triglava". - Argentinski Slovenci.

GOSPODARSKO NESOGLASJE:

G. urednik! Ing. D. N. (KT 300) ima prav, ako hoče reči, da ni narodnostno sovražstvo ono, ki ustvarja politične probleme v današnji Jugoslaviji, ampak predvsem gospodarska politika sedanjega režima odn. odpor tej politiki. Gospodarski interesi posameznih republik so nujno politični interesi, ki pa jih je možno reševati samo s ko-ordinacijo teh interesov, ne pa z ustvarjanjem samostojnih republik, katere med seboj vežejo samo trgovske pogodbe. To niti ni ono, kar veže članice Skupnega Evropskega Trga. Poudarek pri Skupnem Evropskem Trgu je na integraciji, vključno politični, ne pa na diskriminaciji. To isto velja za vzhodni ekonomski blok. Kar se slovenskega civilnega letalstva tiče, obstoja podjetje ADRIA-AVIO, ki sicer prevažata skupine turistov po vnaprej sklenjenih pogodbah (v Angliji imenujejo to "chartered flights"), ne vzdržuje pa rednih letalskih potniških linij, kar opravlja samo JAT (Jugoslovanski Aerotransport). Slovensko trgovsko mornarico operira SPLOŠNA PLOVBA iz Pirana, a glavno pristanišče je Koper. - M. P. G.

KRONIKA

- Bivši ljubljanski župan dr. Jure Adlešič je v Združenih državah dočakal 80 let.

- Bivši slovenski protikomunistični borci, ki so se zaradi notranjih sporov organizacijsko razdelili, izdajajo dve ločeni glasili: VESTNIK in TABOR.

- V koroškem deželnem šolskem svetu zastopa Slovence odvetnik dr. Franci Zwitter, njegov namestnik pa je odvetnik dr. Janko Tischler. Slovenci so tudi zastopani v štirih okrajnih šolskih svetih.

- Generalni vikar ljubljanske nadškofije je postal čg. dr. Stanko Lenič, bivši tajnik škofa dr. Rozmana.

- Poleg "Slomškovega lista", ki izhaja v Rimu, izdaja Južnoameriška Baragova zveza v Buenos Airesu "Baragov vestnik". Oba lista pospešujeta beatifikacijski postopek obeh velikih slovenskih škofov.

- Apostolstvo sv. Cirila in Metoda, ki deluje na zbližanju slovanskih kristjanov, je objavilo zbornik "Kraljestvo božje 1963", ki je posvečen tisoč stoletnici prihoda sv. bratov med Slovence.

- Comédie Française je nastopila nedavno v ljubljanski Drami z recitalom francoske poezije in v operi z deli Molièra in Musseta.

Prejeli smo in zahvalimo:

MEDDOBJE, štev. 1-2, leto VIII. Izdala Slovenska kulturna akcija v Argentini. Strani 112. Cena £1 (broširano).

Od meseca do meseca:

SESTANEK PO NAKLJUČJU

Tito je bil od 1. do 8. junija na obisku na Finskem. Tja ga je povabil finski predsednik Kekkonen, ki je lani obiskal Jugoslavijo. Obisk bi pravzaprav moral trajati le pet dni in šele med obiskom samim je bilo objavljeno, da bo Tito podaljšal svoj obisk na izrecno željo predsednika Kekkonena, ki ga je prosil naj bi ostal na Finskem vsaj še en dan. S tem je bilo Titu močno ustrezno, ker se mu je s tem ponudila prilika, da se sestane v Leningradu s Hruščovom, ki se je malo pred tem vrnil iz Združene Arabske Republike. Tito je kasneje ob povratku v Jugoslavijo izjavil, da "je seveda povabilo zelo rad sprejel, toliko bolj ker smo vedeli, da bomo tudi na povratku, kot na poti v Finsko, leteli čez sovjetsko ozemlje" - in tako je kot po naključju zavil še v Leningrad. To "naključje" mu je še posebno prav prišlo, ker se je kmalu po povratku v Jugoslavijo "po predhodnem sporazumu" sestal z rumunskim predsednikom Dejom "nekje na jugoslovansko-romunski meji" in z njim razgovarjal o problemih mednarodnega delavskega gibanja odn. o sovjetsko-kitajskem sporu, v katerem so romunski komunisti ostali nevtralni. A to Hruščova precej boli.

Tito je za časa svojega obiska na Finskem precej potoval. Šel je celo na Laponsko na severu Finske. Z njim so bili še žena Jovanka, sekretar za zunanje zadeve Koča Popović z ženo in drugi. Seveda je imel med svojim "potovanjem miru" tudi razgovore s predsednikom Kekkonenom. O najvažnejših vprašanjih sta se ujemala, a prav lahko sta se sporazumela tudi o ohranitvi miru, politiki miroljubne koeksistence, vprašanju vojne in miru in drugem. Kekkonen je obljubil, da bo poslal opazovalce na prihodnjo konferenco nevezanih držav, ki se bo vršila letos v Kairu.

Bolj važen je bil seveda Titov kratek obisk v Leningradu, kjer je imel štiriurne pogovore s Hruščovom. V teh razgovorih, katerim so prisostvovali z jugoslovanske strani še Koča Popović, jugoslovanski veleposlanik Cvijetin Mijatović in Titov osebni sekretar Bogdan Crnobrnja, sta Tito in Hruščov "izmenjala mnenja o širokem krogu vprašanj vzajemnih koristi za Jugoslavijo in ZSSR. Obe strani sta z zadovoljstvom ugotovili uspešen razvoj sovjetsko-jugoslovanskih odnosov na političnem, gospodarskem, kulturnem in drugih področjih ter proučili možnosti za nadaljno krepitev prijateljskih zvez in razširitev vsestranskega sodelovanja med ZSSR in SFRJ v korist narodov obeh držav."

Med izmenjavo mnenj o mednarodnih vprašanjih sta ponovno potrdila enotnost gledišč o glavnih sodobnih vprašanjih in njuno zvestobo načelom miroljubne koeksistence kot glavno smer zunanje politike ZSSR in Jugoslavije. Poudarila sta tudi aktualna vprašanja mednarodnega komunističnega in delavskega gibanja. "Poudarila sta važen pomen združevanja vseh naprednih sil, ki se bore za mir, demokracijo in socializem in podčrtala nujnost, da vsaka komunistična in delavska partija prispeva svoj delež za premagovanje nastalih težav v svetovnem komunističnem gibanju in za doseg enotnosti in monolitnosti bratskih komunističnih in delavskih partij na podlagi načel marksizma-leninizma za utrditev miru na vsem svetu in življenske koristi človeštva."

Skupno poročilo o razgovorih med Titom in Hruščovom zaključuje, da so razgovori potekali v ozračju bratstva in prijateljstva ter iskrenega vzajemnega razumevanja in prisrčnosti.

TUJA DELOVNA SILA

Ljubljansko DELO piše v uvodniku z dne 10. junija letos, da postaja pomanjkanje delovne sile čedalje bolj pereč problem gospodarstva Slovenije. V aprilu je bilo v industriji Slovenije 15.000 več zaposlenih kot v aprilu lani, v celotnem gospodarstvu pa 25.000. Ko so pripravljali družbeni plan za letošnje leto, so pričakovali, da bodo stimulatívni pogoji gospodarjenja bolj spodbujali k racionalnejšemu zaposlovanju in hitrejšemu povečanju produktivnosti dela. Uvideli so namreč, da jim prekomerno zaposlovanje lahko zavre gospodarski razvoj, zmanjšuje možnosti hitrejšega naraščanja produktivnosti dela in s tem tudi hitrejšega zboljšanja življenske ravni.

Po planu bi se moralo število zaposlenih povečati le za nekaj manj kot 14.000. To število je bilo prekoračeno že v aprilu in bo še bolj ko se začne v poletju sezonska dela. V marcu je bilo registriranih 940 kvalificiranih delavcev, ki so iskali zaposlitev, obenem pa je bilo 4.150 razpoložljivih delovnih mest za take delavce; vsega skupaj pa je bilo 8.800 večinoma nekvalificiranih, ki so iskali zaposlitev pri 18.500 razpoložljivih delovnih mestih. Letos pričakujejo, da se bo ob koncu šolskega leta 20.600 mladih ljudi zaposlilo. Radi smrti in upokojitve bo odpadlo 11.000 oseb, kar pomeni, da bo kakih 9.000 več za povečanje števila zaposlenih. Tako bo še vedno ostal primanjkljaj, ki ga je čedalje težje kriti s pritokom iz drugih republik, od koder prihaja v glavnem le nekvalificirana delovna sila.

DELO svetuje, da bi reševali potrebo po novi delovni sili z izboljšanjem izkoriščenosti tehnološkega postopka, boljšim izkoriščanjem delovnega časa in bolj racionalnem zaposlovanju. Ko najemajo novo delovno silo, naj bi morali delavski svetovi bolj pretehtati, če jim gre to v račun, ker če bodo podjetja z manjšo delovno silo uspela povečati

proizvodnjo, bodo osebni dohodki delavcem višji, kot pa če bi zaposlovali več delavcev. Škodljivo je tudi u-stvarjati rezervo delovne sile.

OBISKI: Sovjetski obrambni minister Maršal Malinov-ski je obiskal Jugoslavijo od 27. maja do 6. junija na po-vabilo jugoslovanskega obrambnega sekretarja Ivana Go-šnjaka. Med obiskom v Jugoslaviji je Malinovski obiskal Zagreb, Ljubljano (kjer ga je sprejel org. sekretar ZKS Albin Jakopič), potem Kranj, Bled in Bohinj (kjer sta šla z Marinkom ribe lovit) in pa Pulj in Dubrovnik. Med o-biskom ga je Tito odlikoval z redom Narodnega heroja "za večino vojaškega poveljevanja in heroizem izka-zan v borbi proti skupnemu sovražniku in za zasluge za razvoj in okrepitev prijateljskih odnosov med oboroženi-mi silami ZSSR in Jugoslavije."

Predsednik Zvezne skupščine Edvard Kardelj je vodil jugoslovansko parlamentarno delegacijo na obisk v Bel-gijo od 27. maja do 3. junija. Med obiskom je Kardelj i-mel razgovore z belgijskim zun. ministrom Spaakom.

Češkoslovaški zun. minister Vaclav David je bil v Ju-goslaviji od 22. do 27. maja na povabilo Koče Popovića. Obiskal je tudi Zagreb in Reko, kjer je razgovarjal o možnostih tranzita blaga namenjenega na Češko preko reškega pristanišča.

Jugoslovanska delegacija dobre volje, katero je vo-dil član zveznega izvršnega sveta Avdo Humo, je v ma-ju in juniju obiskala devet dežel centralne in zahodne Afrike. Delegacija je imela razgovore o vzpostavitvi di-plomatskih odnosov med temi deželami in Jugoslavijo in o trgovini. V maju pa je bil na dvodnevem obisku v Jugoslaviji ministrski predsednik Zambije (Severne Rode-zije) Kenneth Kaunda.

BALKANSKO SODELOVANJE: V Beogradu je bil od 8. do 11. junija sestanek predstavnikov nacionalnih odborov za balkansko sodelovanje. Sestanka so se udele-žili predstavniki Rumunije, Bolgarije, Grčije in Jugosla-vije. Kot opazovalci so se sestanka udeležili tudi pred-stavniki Cipra.

KAPITALISTIČNA POMOČ: Konec aprila so v Beogradu podpisali tri sporazume o nakupu blaga in pro-daji ameriških proizvodov Jugoslaviji kot del ameriške-ga programa "Hrana za mir". Vrednost blaga, ki bo do-bavljena po teh sporazumih, bo znašala kakih 64 milijo-nov dinarjev.

V Beogradu so junija podpisali protokol o koriščenju kredita v znesku milijon angleških funtov, katerega je dala Velika Britanija Jugoslaviji za obnovo Skopja. Ma-lo kasneje so podpisali protokol o milijon dolarskem kre-ditu, katerega je dala francoska vlada v isti namen.

OBLETNICA: Miha Marinko je 31. maja govoril na velikem mitingu v Trbovljah, kjer so praznovali 40. let-nico pretepa med Orjuno in komunisti, katerega se je tu

di on udeležil. Rekel je, da je stanje danes boljše.

GOSPODARSTVO: Zvezna vlada je odobrila dekret po katerem se zniža davek na promet tekstilnih izdelkov in nekaterih drugih proizvodov. Tako so znižali davek na promet umetne svile z 25% na 15%. Cene pralnih pra-škov, stekla in kavnih nadomestkov se bodo tudi znižale.

V Jugoslaviji dela sedaj 150 podjetij, ki zaposlujejo čez 140.000 delavcev, načrte za prehod na 40 urni de-lavnik, kot je to predvideno po novi ustavi. Bo pa to po-časen proces, ker bo delavnik skrajšan s sedanjih 48 ur in ne bi radi, da bi radi tega trpela proizvodnja.

V Idrijskem rudniku živega srebra so spustili v obrat rotacijsko peč, katere kapaciteta je 250 ton rude na dan. To je druga taka peč, prva je bila spuščena v obrat leta 1961. S tem se bo letošnja proizvodnja živega srebra dvi-gnila na 60 ton.

V Srbiji je bilo začetkom junija 140.000 nezaposle-nih, od katerih jih je bilo 40% starih manj kot 25 let.

Jugoslovanske železnice cenijo, da bodo letos prepe-ljale čez 86 milijonov ton tovora. To pa bodo dosegli le z dodatnim delom ob nedeljah, kot je že postala praksa.

V Dimitrovgradu (bivši Caribrod) so 31. maja odprli jugoslovansko-bolgarsko železniško postajo, kjer se bodo vršile vse blagovne in carinske formalnosti v meddržav-nem in mednarodnem železniškem prometu med obema državama.

IVAN STANIČ

KULTURA IN OMIKA: Pred meseci sem poročal o namenu Državne založbe Slovenije, da izda vrsto mo-nografij, ki naj bi dale izčrpno sliko o Sloveniji. Sedaj je izšel prvi zvezek te zbirke, ki opisuje Ljubljano. Kri-tik DELA pravi, da je to skoraj v vsakem pogledu slaba publikacija in da je v najboljšem primeru povprečen pro-spekt.

Na kongresu Zveze likovnih umetnikov Jugoslavije v Budvi je dosedanji predsednik slikar Marij Pregelj re-kel, da današnje stanje zveze "ni toliko organizacijski problem, kolikor je problem pravilne analize naših del. Ta dela, če bi bila iskreno zasnovana in pravilno razum-ljena, bi zagotovila našo moralno in materialno bazo." Po novem statutu bi Zveza prišla pod norme decentrali-zacije in bi se preimenovala v Zvezo združenj likovnih umetnikov.

Državna založba Slovenije ni ukinila samo PERSPEK-TIV, likvidirala je tudi NAŠE ZBORE. Čitatelj DELA je založbo zaradi tega napadel, a se je kasneje opravičil, če je bil pri tem preoster in žaljiv. Kot kaže ni politič-nega ozadja za tem odlokom.

Razstava slovenskih zamejskih umetnikov, ki je bila odprta tekóm aprila v New Yorku, se je nato preselila v Toronto v Kanadi do 30. maja. Na razstavi so sodelovali slikarji Ivan Bukovec, Marinka Burger, Aleksa Ivanc, Ted Kramolc, Bara Remec, Marijanca Savinšek, Hugo Velker, Josip Vodlan in Miro Zupančič; kipar Frence Gor-še in arhitekt Simon Kregar.

SPECTATOR

